

Mgr. Svatava Škodová, Ph.D.
Koncepce Ústavu bohemistických studií FF UK
pro období 1. 1. 2017–31. 12. 2019

(Dle Opatření děkana FF UK č. 16/2006 – zásady pro nominaci, jmenování a funkční období vedoucích základních součástí FF UK.)

1. Charakteristika ústavu

Ústav bohemistických studií patří v současné době již mezi nedílné součásti FF UK. Prvopočátky ÚBS najdeme v akademickém roce 1947/1948, kdy byli poprvé na Filozofické fakultě UK oficiálně jmenováni lektoři češtiny jako cizího jazyka. V roce 1957 pak vznikla samostatná katedra češtiny pro cizince, jejímž posláním bylo vyučování českého jazyka a šíření české kultury. Od šedesátých let po současnost prošla katedra mnohými změnami, které byly často svázány s politickým vývojem, nikoliv přímo s jejím vědeckým a pedagogickým zaměřením. Výrazným mezníkem v historii katedry jsou 90. léta 20. století, kdy byly uzavřeny početné meziuniverzitní dohody a na Filozofickou fakultu začalo přijíždět velké množství stážistů a stipendistů programů SOKRATES/ERASMUS, CEEPUS a Visegrádského fondu. V této době ústav pečlivě vypracoval strukturu kurzů pro tzv. stážisty a postgraduanty. Na počátku devadesátých let vznikl také program, který opět trvá až do současnosti, tímto programem jsou Česká studia – Czech Studies, který coby komerční kurz poskytl možnost jazykově se připravovat na Filozofické fakultě i těm zájemcům, kteří nedostali stipendium. Do této doby také spadá vznik současného pojmenování *Ústav bohemistických studií*, které mělo lépe vystihovat právě pedagogické a výzkumné poslání pracoviště.

Ústav bohemistických studií FF UK patří mezi stěžejní instituce v rámci ČR vychovávající bohemisty z řad nerodilých mluvčích češtiny. V rámci denního studia realizuje bakalářské a navazující magisterské studium, kurzy pro stážisty a postgraduanty a dále nabízí intenzivní kurzy češtiny v rámci tzv. Českých studií a v neposlední řadě i Letní školu slovanských studií.

Vzhledem k tradici i šíři působení pokládám ÚBS za unikátní v získávání a výchově zahraničních bohemistů nejen v rámci evropského prostoru, ale i celosvětově. Za nedílnou součást jeho působení pak pokládám podporu zahraničních bohemistických pracovišť, které se v současné době mnohdy nacházejí v nelehké oborové situaci.

2. Oblast personálního rozvoje

ÚBS v současné době teoreticky tvoří 10 interních pracovníků, z nichž však jeden je na dvouleté stáži v Koreji a další tři představují tři kolegyně využívající možnosti rodičovského příspěvku. Nutno podotknout, že všechny se snaží alespoň částečně i v tomto období na ÚBS působit.

- AP3: 1 docent; úvazek 1,0 (výuku zajišťuje i pro ÚČJTK)
- AP2: 2 pedagogové s titulem Ph.D.; úvazek 1,0 (výuku zajišťují i pro ÚČJTK)

- L2: 2 pedagogové s titulem Ph.D., 5 pedagogů s titulem PhDr.; z toho 6 s úvazkem 1,0; 1 s úvazkem ½

Celkem tedy 10,5 úvazku.

Protože výuka v rámci ÚBS představuje přibližně 80 devadesátiminutových seminářů za týden, spolupracujeme dále jednak s dalšími ústavu, které nám pomáhají výuku zajistit (tradičně např. ÚČNK, ÚČJTK, ÚTKL, KJBS a mnohé další), jednak ale také s mnohými externími lektory, bez nichž by běh praktických kurzů nebyl vůbec možný.

ÚBS je s ohledem na svou pedagogickou činnost specifický vysokým počtem přímé výuky (až 18-20 hodin za týden). Ačkoliv není možné, aby tento fakt byl zcela potlačen, přesto je jedním z mých cílů, aby přímá výuka interních zaměstnanců byla alespoň trochu snížena a nebyla tak na překážku vědeckému působení pedagogů a jejich akademickému rozvoji. V tomto směru vítám univerzitní tendence, které diferencují mezi akademickými a pedagogickými pracovníky, aniž by pedagogické degradovali, a umožňují tak rozvoj i těm pedagogům, kteří se jednoznačně neprofilují akademicky, avšak mají své důležité pozice v rámci ústavu.

Ne zcela uspokojivé posuny v kariérním postupu učitelů jsou oblastí, kterou se v nejbližším časovém horizontu budeme snažit vyrovnat. Jako důležité, nejen z hlediska ústavu, ale i celého oboru, se jeví zahájení jmenovacího řízení doc. Hrdličky a habilitačního řízení dr. Škodové v perspektivě 1–2 let. Stejně tak důležité je rychlé dokončení doktorského studia kol. Hajíčkové, Adamovičové, Starý Kořánové a kol. Vučky. Personální rozvoj ÚBS bude patřit k mým prioritám v následujícím období i s ohledem na „výchovu“ nových mladých lektorů pro kurzy Českých studií a pro Letní školu slovanských studií.

3. Rozvoj pedagogické činnosti

Pedagogické působení ÚBS patří bohužel od roku 2016 k nejproblematictější oblasti. Ústav se potýká s problémem nemožnosti podání nové akreditace pro bakalářské a navazující magisterské studium. Tyto akreditace jsou sice připraveny, avšak s ohledem na podepsání nového Vysokoškolského zákona, který vešel v platnost v červnu 2016, není možné, aby tyto akreditace byly momentálně podány. Ústavu nezbyvá v tuto chvíli nic jiného než čekat, až budou jasné okolnosti další realizace akreditací v ČR. Z hlediska vedoucího pracoviště je tato okolnost obzvlášť frustrující, přesto doufám, že se ústavu, při podpoře paní děkanky, i tuto okolnost podaří překonat. Chápu toto období jako etapu, kdy se zvl. s ohledem na personální vědecký rozvoj můžeme posunout dál, abychom byli na další změny připraveni. Ačkoliv nemůžeme přijímat nové bakalářské a magisterské studenty, nedomnívám se, že nastává čas, který bude pedagogicky hluchý, a řešení nastalé situace se pokouším nastínit v bodech níže.

Vzhledem k nepříznivé akreditační situaci a následné nemožnosti přijímat v roce 2017 nové studenty, považuji za velmi důležité napnutí pedagogických sil k dalším studentům, kterým se ve vyučovacím procesu věnujeme, tzn. zvláště ke stážištům, ale i studentům tzv. Českých studií, které připravujeme ke studiu na vysoké škole. Výuce stážištů přikládám mimořádnou důležitost; čas a energie věnované těmto studentům pro mě představují především pozitivní prezentaci Filozofické fakulty v jejím zahraničním vnímání. Jsem proto ráda, pokud se můžeme věnovat individuálnímu rozvoji těchto studentů, kteří přicházejí jen na krátkou

dobu, a je důležité, aby na své domovské univerzitě přinášeli pozitivní obraz vzdělávání na FF UK. Příkladem typu práce s nekmenovými studenty FF UK, který bych chtěla v rámci ÚBS realizovat, jsou tři studenti z r. 2016. Studenty ÚBS, kteří projeví zájem o intenzivní individuální práci, jsme v průběhu LS připravovali na studentské soutěže, na nichž se následně projevila kvalita takového působení. Studentka programu Česká studia získala 1. cenu v kategorii Prezentace studentských prací – odborná sekce – za práci *Kariérní strategie mladých lidí, aneb kam se dívá ruská a česká mládež* na Mezinárodní konferenci zahraničních studentů českého jazyka – Prezentace studentských tematických a odborných prací, ÚJOP UK, středisko Albertov, 21.-22. 4. 2016. Studentka 2. ročníku oboru čeština pro cizince v navazujícím magisterském studiu získala 2. cenu v kategorii Prezentace – evropská sekce – za práci *Malíř Jan Václav Mrkvička – umělec dvou národů* na Mezinárodní konferenci zahraničních studentů českého jazyka – Prezentace studentských tematických a odborných prací, ÚJOP UK, středisko Albertov, 21.-22. 4. 2016. Chorvatská stážistka v rámci jediného semestru dokázala realizovat výzkum konceptu vody a jeho jazykového ztvárnění v češtině a chorvatštině, který následně prezentovala na konferenci Mladých lingvistů v Olomouci, kde obstála mezi rodilými mluvčími. Věřím, že právě tato individuální práce se studenty je v následujících letech tím, co bude přispívat rozvoji bohemistiky pro nerodilé mluvčí a co bude reprezentativní pro ÚBS.

Rozvoj pedagogických aktivit v následujících letech bych chtěla upřít nejen směrem ke studentům, ale také k širší učitelské veřejnosti. Mnozí z členů ústavu přednášejí či připravují metodické semináře v rámci Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka či pro pedagogy ze zahraničí, tzv. Krajany. Protože tyto aktivity mají velký ohlas, rozhodli jsme se pro rozšíření činnosti ÚBS i tímto směrem. Na podzim 2016 jsme uspořádali workshop pro pedagogickou veřejnost, jehož tématem byla výuka psaní v češtině pro cizince; téma jsme představili jednak teoreticky, jednak i prakticky v podobě práce s e-learningovým kurzem zaměřeným na výuku psaní.

K pedagogické činnosti ÚBS neodmyslitelně patří vytváření učebnic a metodických materiálů češtiny pro cizince. Z učebnic vzniklých v předešlých pěti letech jmenujme alespoň Bischofová J. a kol. *Čeština pro středně a více pokročilé*. Praha: Karolinum, 2016; M. Boccou Kestřánková a kol. *Připravujeme se k certifikované zkoušce z češtiny, úroveň B1 (CCE B1)*, Praha: Karolinum, 2016); Bermel N. - Kořánová I. *Interaktivní čeština*, Praha: Karolinum 2012; Kořánová, I. *Česká čítanka*. Praha 2012; Hudousková, A. a kol. *Ústní a písemné vyjadřování pro pokročilé (čeština pro cizince)*, Praha: Karolinum 2015; Škodová, S. *Domino – Český jazyk pro malé cizince 1, 2*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. Škodová, S.; Cvejnová, J. *Připravte se s námi na zkoušku z českého jazyka pro trvalý pobyt v ČR. Nový formát testu A1*. Praha: NÚV, 2016; Doleží, L.; Škodová, S. (2016) Když učíme náctileté češtinu jako druhý/cizí jazyk. In L. Doleží (ed.) *Začínáme učit češtinu pro náctileté cizince – 2. stupeň ZŠ a SŠ*. Praha: AUČCJ, 2016. Mezi tyto výukové materiály je třeba zahrnout i nově vytvořený e-learningový kurz češtiny pro cizince (Z. Hajíčková, A. Adamovičová), který vznikl v rámci projektu WRILAB2 (<https://www.wrilib2.eu/moodle/>) a zaměřuje se na rozvoj písemného projevu v rámci výuky češtiny pro cizince. Tento kurz je po přihlášení bezplatně dostupný pro všechny zájemce ať už z řad studentů nebo učitelů češtiny.

Protože materiály dostupné v elektronické podobě patří mezi progresivní typ materiálů jak s ohledem na výuku praktického jazyka v kurzech, tak na výuku teoreticky zaměřených předmětů v bakalářském a navazujícím magisterském studiu, rozhodli jsme se upřít síly také tímto směrem. Vyučující ÚBS absolvovali v roce 2016 kurz tvorby materiálů v prostředí Moodle a v současné době mnozí pracují na vytváření e-learningových opor (například *Interaktivní čeština I.* Kořánové a N. Bermela upravená pro prostředí

Moodle). Ve studentském hodnocení za letní semestr 2015/2016 a zimní semestr 2016/2017 je již patrná kladná reflexe těchto kurzů ze strany studentů.

V rozvoji pedagogické činnosti pokládám za důležitý bod také rozvoj Letní školy slovanských studií, která v roce 2016 oslavila výročí 60. běhu. Letní škola patří mezi reprezentativní akce FF UK, zájem o ni projevuje velmi široké populační spektrum z celého světa. V roce 2016 byla do jejího vedení jmenována Mgr. Svatava Škodová, Ph.D.; v jejím pojetí letní škola jistě neztratí nic ze svých akademických a kulturních specifik, zároveň si však klade za cíl více propojit studenty letní školy se studenty českými a rozšířit spontánní kontakty, které napomáhající více než co jiného šíření současného kulturního dědictví České republiky.

4. Rozvoj odborné činnosti

V nejnovější etapě vývoje oboru češtiny pro cizince je stále nejdůležitější předávání českého jazyka a kultury v širokém slova smyslu zahraničním zájemcům o tento obor. Z tohoto důvodu je zájem členů ÚBS poměrně široký, s ohledem na požadavky aplikovaného studia lingvistiky, je třeba, aby pokryli potřebu prezentace současného českého jazyka ve všech jeho strukturních vrstvách, ale i toho, čemu se v české jazykovědné tradici říká reálie, tj. kulturu v tom nejširším slova smyslu. Bohatost odborných zájmů členů ÚBS nejlépe ilustrují konkrétní aktivity a projekty, na nichž se v posledním období podíleli. Jistě je třeba zmínit vytvoření popisů úrovní B1 a B2 pro češtinu jako cizí jazyk podle SERR (<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyka>) a současnou spoluúčasť na vytváření deskriptoru mediace či spoluúčasť na popisu úrovní A1 a A2 pro češtinu jako jazyk druhý (http://trvaly-pobyt.cestina-pro-cizince.cz/?p=referencni-popis-cestiny&hl=cs_CZ); dále je to podíl na přípravě různých typů certifikovaných zkoušek (zvl. zkoušek z češtiny pro účely udělení trvalého pobytu a státního občanství) (<http://cestina-pro-cizince.cz/>); členové ÚBS se podíleli se na budování a anotování tzv. žákovského korpusu CzeSL (<https://ucnk.ff.cuni.cz/czesl-sgt.php>; http://utkl.ff.cuni.cz/~rosen/public/czesl_monografie.pdf), na něž navazuje i současný projekt GAČR, na kterém se členové podílejí: *Annotation of incorrect Czech forms Czech as a Non-native Language from the Theoretical and Computational Perspective Grant Agency of the Czech Republic*, project no. 16-10185S; ze spojení s korpusovou lingvistikou vychází i participace na budování Pražského mluveného korpusu (<https://ucnk.ff.cuni.cz/pmk.php>), ale i participace na vytváření moderní mluvnice češtiny (<https://sites.google.com/site/mluvnicecestiny/publikacni-vystupy>); oblast výzkumu tzv. reálií je realizována spoluprací na projektu *Abeceda českých reálií* (<https://www.rvvi.cz/cep?s=jednoduche-vyhledavani&ss=detail&n=0&h=DG16P02B018>). Odborná teoretická i lingvodidaktická činnost ústavu je reflektována i v pravidelně vycházejícím sborníku ze Symposií, které ÚBS pořádá v rámci Letní školy slovanských studií. Tyto sborníky doposud vycházely pouze v knižní podobě, abychom je však zpřístupnili právě zahraničním bohemistům, rozhodli jsme se pro jejich převod do elektronické podoby a tyto sborníky budou od r. 2017 k dispozici na webových stránkách ÚBS <http://ubs.ff.cuni.cz/cs/veda-a-vyzkum/konference/>.

Rozvoj odborné oblasti pro následující období vidím ve dvou směrech.

- 1) První oblastí je analýza tzv. žakovského mezijazyka, pro niž jsou v rámci Českého národního korpusu v současné době dostupné nástroje. Protože členové ÚBS ve své odbornosti spojují teoretické znalosti češtiny z pohledu jinojazyčných mluvčích i praktické zkušenosti s jejich výukou, patří bezpochyby k ideální skupině, které může na základě kvantitativních podkladů provést kvalitativní analýzy mezijazyka, které jsou přínosné jak z výzkumného hlediska, tak z hlediska praktické výuky.
- 2) Druhou oblastí, směřující do pole aplikované lingvistiky, je vytvoření jednak ucelené metodiky češtiny jako cizího jazyka, jednak funkční gramatiky češtiny jako cizího jazyka. Opět se domnívám, že práce ÚBS je pracovištěm, které je predisponováno k vytvoření těchto materiálů.

Od počátku roku 2016 důrazně apeluji na zvýšení publikačních aktivit členů ústavu a jejich vyšší propojení při spolupráci na publikační činnosti. Výsledkem již je viditelný nárůst publikací, který však vzhledem k publikačním lhůtám bude veřejně zjevný až v průběhu roku 2017 a v roce následujícím.

Důležitým faktorem v rozvoji odborné činnosti jsou finanční příspěvky na zahraniční cesty, které ne vždy lze pokrýt z projektových prostředků. V roce 2016 byly využity na zahraniční cesty do Polska, Japonska, ale také pro uspořádání dvoudenního přednáškového bloku v Lipsku, jehož cílem bylo prezentovat činnost ÚBS (s ohledem na jazykovou, literární a sociokulturní oblast). Podobné aktivity představující působení ÚBS bych ráda uskutečnila i na dalších evropských univerzitách.

Rozvoji odborné činnosti napomáhá mimo jiné i *Seminář prof. Františka Čermáka* <http://ubs.ff.cuni.cz/cs/o-katedre/interni-seminar/>, který se pravidelně cca jednou měsíčně uskutečňuje na půdě ÚBS prakticky od doby založení pracoviště (dříve pod názvem *Interní seminář*); členové ÚBS v něm přednášejí výsledky svého aktuálního vědeckého a metodického výzkumu. Kritické komentáře profesora Čermáka, který seminář odborně vede, podněcují zajímavé diskuse a poskytují vzájemnou kritickou podporu vědecké činnosti. Seminář je veřejně přístupný všem kolegům, ale i studentům.

Rozvoj odborné a pedagogické činnosti se v mém pohledu netýká omezeně pouze ÚBS. Tento rozvoj chápu především v širších souvislostech celé FF UK, tj. v souvislostech působení dalších ústavů, se kterými chci rozvíjet spolupráci jak v rámci projektové činnosti, tak v rámci sdílení a propojení činnosti výukové.

5. Závěr

Ze souhrnu informací uvedených výše je jistě zřejmé, že Ústav bohemistických studií nebude procházet snadným obdobím. Není to způsobeno jen konkrétní situací ÚBS, ale je třeba na ni nahlížet v celkovém kontextu věd v celé západní Evropě. V rámci jednoho oboru není možné vytvořit uzavřenou buňku, svět existující sám pro sebe, ale je nevyhnutelně nutné reagovat na celkový vývoj společnosti, který každý vědní obor zasahuje (primárně vnímáním jeho užitečnosti pro společnost, sekundárně pak jeho finančním ohodnocením). Popis tohoto vývoje není třeba uvádět, je však potřeba říci, že navzdory společenskému vnímání považují bohemistiku pro zahraniční studenty za obor, který má v tomto světě zásadní smysl. Tento smysl spočívá v tom, že zajišťuje České republice a její kultuře přesah do dalších kultur, umožňuje v současné evropské národnostní hysterii deklarovat, jaká jsou specifika české kultury a jazyka, toho, co

můžeme nabídnout jiným kulturám; na druhou stranu je však i mostem, který může pomoci pochopit odlišnosti a přínos kultur cizích. Osobně cítím velkou zodpovědnost za šíření českého jazyka a české kultury; věřím ve smysluplnost existence tohoto oboru na Filozofické fakultě, a to jak pro tuto fakultu samotnou, tak pro pracoviště zahraniční, která se mohou o činnost domácího bohemistického ústavu opřít. Svou hlavní odpovědnost vidím jednak vůči pracovníkům ústavu v hledání společného povolání a nových cest a vizí; jednak vůči studentům v odpovědnosti zprostředkovat jim vzdělávání, které je realizováno s hlubokou odborností, ale i vnitřním nadšením; v neposlední řadě pak, jak již bylo řečeno, i vůči zahraničním bohemistikám, které se často nacházejí v situaci mnohem komplikovanější, než je naše, a je potřeba, aby se jim dostalo kolegiální podpory v míře, kterou jen dokážeme zajistit.

V Praze 17. 1. 2017

Mgr. Svatava Škodová, Ph.D.